

Konstruiranje stvarnosti: glagolski način u svjetlu teorije kognitivne gramatike

Gradečak-Erdeljić, Tanja

Source / Izvornik: **Suvremena lingvistika, 2004, 57-58, 31 - 50**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:498800>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

UDK 165.7:81'37
81'366.57
811.111'366.57
Izvorni znanstveni članak
Prihvaćeno za tisak 12. 05. 2005.

Tanja Gradečak–Erdeljić
Filozofski fakultet, Osijek

Konstruiranje stvarnosti: glagolski način u svjetlu teorije kognitivne gramatike

Na temelju engleskih konstrukcija s tzv. 'light' glagolima *have*, *take*, *give* i *make* proučit ćemo kognitivnu utemeljenost pojma glagolskog načina kao jezičnog koncepta koji u sebi sublimira naizgled oprečne elemente sintakse i semantike. Pojam (ne)omeđenosti područja koje se profilira pri procesu nominalizacije glagolskog elementa koji služi kao argument 'light' glagolima temeljni je dokaz o dubokoj konceptualnoj motiviranosti visokoga tvorbenog potencijala ovih perifrastičnih konstrukcija.

I.1. Uvod

Jezik i jezične strukture nisu tek puki sklop slučajnosti i arbitrarno povezivanje strukture sa značenjem, što pokazuje visoka razina motiviranosti za uporabu velike većine tradicionalno zanemarivanih, više ili manje idiomatiziranih jezičnih jedinica koje polako, ali sigurno dobivaju svoje jasnije obrise sa svakim novim otkrićem na polju kognitivne lingvistike. Nije stoga neobično što, naizgled suvišne, perifrastične strukture u engleskom jeziku kao što su *take a glance* ili *have a drink* kada bivaju suprotstavljene svojim, na prvi pogled sinonimnim, strukturno jednostavnijim parnjacima *glance* (gl.) i *drink* (gl.) u mnogim slučajevima dobivaju prednost, pri čemu njihov odabir nije strogo kontekstualno uvjetovan, već nosi izvjesnu razinu izvorne preferencije za tipično uobličavanje svijeta oko nas s pomoću njegovih referencijalnih vrijednosti, tj. imenica, dakle, vidljivih, opipljivih tvorevina. Ovaj se uzorak može uočiti i u kombinacijama s drugim dvama tzv. 'light', tj. semantički osiromašenim glagolima, *give* i *make*.

Naš će, stoga, cilj biti ukratko opisati kako ove referencijalne vrijednosti sustavno povezuju semantički sadržaj ovih izraza s neumitno povezanim morfo-

loškim i sintaktičkim elementima jezika u izražavanju glagolskog načina kao vrlo bitne jezične i komunikacijske kategorije, time još jednom potvrđujući važnost kopernikanskog obrata koji je izveo Langacker svojim objedinjavanjem tradicionalno razjedinjenih razina jezika u jedinstvenu, simboličku refleksiju konceptualnog sadržaja.

1.2. Analiza izraza

Pri opisu strukture ovih konstrukcija, neumitno se vraćamo na prvotne primjedbe o čvrstoj isprepletenosti sintakse i semantike pri određivanju pojedinih klasifikacijskih jezičnih skupina. Kako je već napomenuto, temeljna se struktura ovih izraza sastoji od glagola *have*, *make*, *give* i *take* koje slijedi neodređeni član i različiti oblici imenica izvedenih iz glagola.

Sama sintaktička struktura fraze odražava kanonski tranzitivni model koji sadržava predikatni izraz s glagolom i imenicom u funkciji objekta, kojima prethodi tipično živi ('animate'), u većini slučajeva ljudski subjekt. Kada se pojavljuje, neodređeni član varira u svojim pojavnicama kao *a* ili *an*, već prema fonološkim preduvjetima koje nudi imenica u funkciji objekta (*have a go*, *take an approach*). Vrlo su česte nadopune u obliku jednostavnih pridjeva, ali i složenijih pridjevskih izraza:

- (1) What we're trying to do is to write cricket bats, so that when we throw up an idea and **give it a little knock**, it might travel.
- (2) It came in from one side, and Hrun was forced **to take a badly-judged standing jump** to escape the flame.

Tu je i mogućnost koordinacije različitih formalnih objekata, tako da nakon određenog oblika 'light' glagola unutar izraza možemo imati i nekoliko poime-ničenih glagola:

- (3) At traffic lights she **gave it a wary smile and a strange look**, pursed her lips and slid into gear playing Nina Simone's I need a Little Sugar in My Bowl.

Glagoli preuzimaju sva morfosintaktička obilježja glagolskih vremena i glagolskog vida (u smislu opreke 'simple' i 'progressive', te 'simple' i 'perfective' kao i njihovih kombinacija) što je vidljivo i iz korpusa te primjera navedenih dalje u radu.

Kombinacija 'perfectiva' i 'progressiva' kao jedne od složenijih kombinacija koja istovremeno izražava i složenost značenja koje reflektira ne nalazi se u opreci s glagolskim načinom radnje koji označava inkoativnost i iterativnost radnje i koja je tipična za perifrastične izraze s 'light' glagolima, tako da je paralelizam uporabe glagolskog vida i glagolskog načina unutar jednog te istog glagolskog izraza sasvim opravdan u primjerima kao što su

- (4) At the same time, Spanish businesses **have been taking a keen interest** in the wave of economic liberalisation currently sweeping the continent.

- (5) Washing-machine manufacturers **have been making a big splash** about water consumption lately.

Ako usporedimo moguću parafrazu ovih primjera s pomoću jednostavnih glagola, uočiti ćemo neke od osobina tipične za kontekst u kojima se pojavljuju perifrastični izrazi:

- (4') ... **have been taking a keen interest** ... ≠ ? At the same time, Spanish businesses **have been keenly interested** in the wave of economic liberalisation currently sweeping the continent.
- (5') ≠ Washing-machine manufacturers **have been splashing (big)** about water consumption lately.

Očito je da je upravo mogućnost modifikacije značenja imeničnog dijela pridjevom temeljna motivacija za uporabu perifrastične konstrukcije u primjeru (5), dok bi se u prethodnom primjeru moglo uočiti kako je ispuštanjem 'light' glagola došlo do poremećaja u sustavu aspektualnosti, tako da nedostaje element privremenog trajanja kojima doprinosi glagolski vid 'progressiva'. Uvijek je moguće ubaciti oblik pomoćnog glagola *be* (*have been being keenly interested*), ali rezultat je stilistički neprihvatljivija rečenica u kojoj se gubi i element aktivnog sudjelovanja agensa, tj. uvođenjem pasiva gubi se na značenjskoj snazi koju donosi glagol *take* u aktivnoj konstrukciji.

Strukturalno i sintaktički najzanimljiviji dio konstrukcije upravo je imenički dio koji su različiti autori promatrali iz više različitih kutova. Najčešće su se takve studije ograničavale na kombinacije 'light' glagola s jednostavnim oblicima glagola, tj. njihovim infinitivima. Pri tome npr. Dixon (1992: 344) primjećuje da su u kombinaciji s *have* i *take* to najčešće oblici neprijelaznih glagola (čak dvije trećine njegova korpusa, a prema našem korpusu *make* slijedi ovaj uzorak): *I had/took a ride (on the elephant)* izvedeno iz *I rode (on the elephant)*, ali i prijelazni glagoli su vrlo produktivni, osobito u australskoj varijanti engleskog jezika (primjeri za koje Wierzbicka tvrdi da su neprihvatljivi u američkoj varijanti): *Can I borrow your ruler?* daje *Can I have a borrow of your ruler?* dok *John bit the cake* kao perifrastični parnjak ima *John had a bite of the cake*. U ovom primjeru, za razliku od prethodnoga, trebalo je otvoriti novo sintaktičko mjesto za izvorni direktni objekt, pošto je njegovo mjesto zauzeo imenički oblik izvornog glagola. Pri tome se u prvi plan stavlja prijedložni izraz *of* + *imenica* za koji Norvig i Lakoff (1987) nalaze opravdanje u činjenici kako se u većini slučajeva kod poimeničnog glagola radi o dijelu neke veće (fizičke) cjeline (*a bite of the cake*), tako da je značenje partitivno, a ne lokacijsko, što bi se moglo sugerirati ako bismo umjesto prijedloga *of* kao tipičan prijedlog uzimali *from*. Naša je napomena kako je tipično izvor nad kojim se izvodi aktivnost opisana poimeničnim glagolom neživi objekt, tako da u tom smislu postoji i opozicija između *from* kao tipičnog prijedloga za izražavanje ljudskog izvora (*He took it **from** me*) i *of* kao jedinog mogućeg rješenja u primjerima poput *He had a read of the book*. Ovo načelo ne objašnjava, međutim, i ovjereni primjer kada partitivno čitanje u ovom smislu nije moguće:

- (6) Nicole **made a theatrical sweep** of her arm before leaving the room.

ali je moguće predočiti si kako se partitivni izraz *of her arm* odnosi, zapravo, na cijeli proces odmahivanja rukom, pri čemu se odglagoljena imenica metonimijski izdvaja kao dio relacijskog predikata profiliranog kao imenica u smislu koji smo u radu već iscrpno objasnili.

Takoder je uobičajeno da perifrastični oblik nasljeđuje i prijedloge tipične za jednostavni oblik glagola, ali i sve ostale vrste nadopuna, poput *that* i infinitivnih klauza, tako da imamo primjere poput:

- (7) His brother Gavin frets him, and **he has a longing for** (*longs for*) Gavin's wife, together with a more urgent one for a teacher at the school, Alison Houston.
- (8) The simple answer, I suppose, is that **I take a look at** (*look at*) myself and at the world around me.
- (9) It was too early to **make a final determination** (*determine*) **to dismiss the final list of 30 men.**
- (10) **I had a feeling** (*I felt*) **that it would be for the best**, I said, when I stopped on the hard shoulder that day.

Kod opisa strukture još je bitno uočiti dva različita uzorka koja slijede konstrukcije s 'light' *give*, pri čemu se u većini slučajeva radi o prijelaznim glagolima kao poimeničenom dijelu konstrukcija. Pri tome konstrukcija nasljeđuje izvorne sintaktičke odnose s agensom, direktnim objektom i pacijensom kao indirektnim objektom (pri čemu je u parafrazi indirektni objekt ostvaren tipično neposredno nakon glagola, a ne prijedložnim izrazom s *to*):

- (11) John pushed Mary. → John gave Mary a push.
*John gave a push to Mary.

Dixon (1992: 345) naglašava kako izvorni direktni objekt biva stavljen na mjesto neposredno nakon glagola kada se tematski izdvaja kao određena, individualizirana referenca, a što se za odglagoljenu imenicu *a push* ne može reći, te on stoga nikako ne može prethoditi visoko individualiziranom, živom ('animate') objektu kao što je u ovom slučaju *Mary*.

Drugi tip konstrukcija s *give* čine kombinacije s poimeničenim neprijelaznim i prijedložnim glagolima, pri čemu one sadržavaju ili ogoljeni glagol: *John laughed.* → *John gave a laugh.* ili se u slučaju da je u izvornom primjeru prisutan prijedložni objekt sam prijedlog gubi i indirektni objekt neposredno slijedi glagol *give*: *John winked at Mary* → *John gave Mary a wink.* (usporedi s primjerom (11) gore).

Kada se promatra imenički dio strukture, uočeno je kako zbog opsega mogućih primjera većina autora poseže za pojedinim dijelovima mogućih pojava u korpusu, pri čemu su najčešće upravo kombinacije s poimeničenim korijenskim oblicima glagola. Većina autora za njih tvrdi da upravo te strukture čine prototipne perifrastične konstrukcije s 'light' glagolima, upravo zato što je na njima najvidljivija opreka između jednostavnog oblika i njegove perifraze, kao i svih pratećih pojava (metonimijskog profiliranja procesa u stvar, stavljanja u prvi plan glagolskog načina, pridjevske modifikacije kao jakog argumenta za perifrazu i sl.).

Za razliku od autora poput Dixona (1992), Wierzbicke (1982), Stein (1991) itd. smatramo kako bi se i derivacijski izvedene imenice mogle uklopiti u prototipnu strukturu, te smo glavninu svog korpusa od 450 primjera prikupljenih u dvama najopsežnijima korpusima engleskog jezika *The Bank of English* projekta COBUILD pri Sveučilištu u Birminghamu, UK i *British National Corpus* izdavačke kuće Oxford University Press¹ organizirali na temelju podjele koju predlažu Brinton i Akimoto (1999), a koja reflektira razinu složenosti poime-ničnog oblika u odnosu na njegov izvorni oblik. Glavni je razlog za uključiva-nje npr. derivacijskih oblika imenica nepostojanje paralelnih oblika nastalih preobrazbom iz glagola, a nije slučajno što je u većini tih primjera riječ o izve-denim oblicima sa sufiksima francuskog podrijetla (*departure, argument, invest-ment, conversation, reduction, revision, resolution*) koji su se ukorijenili u sva-kodnevnj uporabi i istisnuli iz uporabe mogući oblik nastao preobrazbom (ia-ko Wierzbicka (1982) spominje oblik *have an argue* kao ovjeren, pregledom svog korpusa nismo uspjeli pronaći niti jedan primjer za ovu kombinaciju, kao ni preobrazbom nastale oblike za ostale izvedenice).

Oblicima s *argument* ili *conversation* moglo bi se također zamjeriti kako ne ispunjavaju preduvjet kratkoće trajanja radnje ili inkoativnosti, odnosno itera-tivnosti, što smo iznijeli kao jedan od važnijih semantičkih elemenata tipičnih za ove konstrukcije. Kao jedan od kontraargumenata možemo navesti element strukturalne ikoničnosti, gdje duljina oblika reflektira, u ovom slučaju, vre-mensku duljinu trajanja procesa opisanog imenicom, tako da čak i neovjereni primjeri s infinitivnom osnovom glagola kao npr. **have an argue* ili **have a converse* pobuđuju osjećaj kratkoće procesa izraženog na ovaj način i uklapaju se u opću sliku koju nudi ovaj uzorak.

I.3. Tvorbeni potencijal kao motivacija

Upravo je produktivnost ovih konstrukcija ono što ih izdvaja iz mase lek-sičkih kolokacija, jer je tvorbeni potencijal koji donose njihove strukturalne je-dinice, a isto tako i sama inicijalna priroda svake od jedinica neupitna. Ono što, naime, omogućuje visoku razinu produktivnosti visok je stupanj apstrakcije i shematizacije koju u konstrukciju donose glagoli, a s druge je strane to goto-vo neiscrpan niz imeničkih struktura, od kojih je najveći dio, opet, svoje izvo-rište našao u kategoriji glagola koji tvorbenim procesom preobrazbe mijenjaju

1 *British National Corpus* je korpus od 100 milijuna pojavnica koji obuhvaća suvremene pisane i govorene tekstove različitih funkcionalnih stilova s britanskoga jezičnog područja, što ga čini izborom nešto ograničenijeg opsega koji se ogleda i u činjenici da nije bilo moguće napraviti usporedbu paralelnih pojava *have* i *take* s pojedinim argumentima koji su karakteristični za britansku i američku verziju engleskog jezika, dok je, npr., *give* kao kolokat bio osobito plo-dan u tekstovima australskog podrijetla, što se pokazalo na primjeru COBUILD-ova korpusa. *Bank of English*, nasuprot tomu, puno je šireg opsega, i kvantitativno (2001. godine obuhva-ćao je 400 milijuna pojavnica) i kvalitativno tako da su izvori tekstova bili također i u pisa-nom i u govorenom obliku, ali su obuhvaćali britanske, američke i australske tekstove, tran-skripte emisija radija BBC-a i mreže American National Public Radio nakon 1990. godine.

kategoriju vrste riječi i postaju, formalno gledano, imenice. Shematičnost je neumitno povezana s teorijom prototipova, jer se za uspostavljanje odnosa shematičnosti za pretpostavku uzima činjenica kako upravo primjeri leksičkih elemenata koji su bliži središtu koncepta, dakle koji zauzimaju prototipniju poziciju s obzirom na druga, u odnosu na njih marginalnija značenja, sadržavaju komponente značenja koja tvore strukturu potrebnu za prepoznavanje shematičnosti upravo tih jedinica značenja. Prototipnost se u slučaju naših primjera uglavnom odnosi na više ili manje ogoljene elemente prisutne i u ostalim, od središta koncepta udaljenijim, jedinicama značenja, te su stoga pogodne za višestruko kreativnu uporabu, pa tako i u kombinaciji s imeničkim elementima prisutnim u konstrukcijama koje proučavamo.

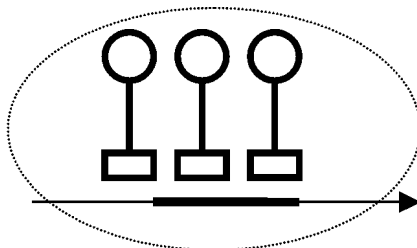
Pri tome ćemo se poslužiti modelom iz kognitivne gramatike gdje za ovu perifrastičnu strukturu Langacker nalazi motivaciju u simboličkom konstruiranju stvarnosti prema zahtjevima konteksta, a koji se oslanja i na jedno od načela kognitivne gramatike, naime, da konkretne, fizičke stvari imaju prednost pred apstraktnim pojmovima. Ova se tvrdnja nadovezuje i na činjenicu da u mnogim slučajevima kada složeniji oblici bivaju uporabljeni iako postoje i njihovi formalno jednostavniji parnjaci, čime je ugroženo temeljno pravilo jezične ekonomije, perifrastične sile utječu na izbor oblika i da za izbor ovih perifrastičnih konstrukcija, nauštrb njihovim formalno »jednostavnijim« oblicima, npr. *to have a drink* nasuprot *to drink* postoji jako kontekstualno utemeljenje. Wierzbicka (1982), međutim, inzistira da bi trebalo postojati primjereno razlikovanje između kombinacija glagola *have* i poimeničenog glagola kao što je *cough* od onih s čistim glagolskim korijenom kao što je npr. *lie-down*, temeljeći svoje argumente na interkontekstualnim vezama imenica s drugim glagolima. Naš je prijedlog da smo i ovdje, također, svjedoci pomaka polazišne točke gdje je pojedina epizoda određenog procesa izolirana te stavljena u poziciju u kojoj može biti profilirana imenicom izvedenom iz glagola postupkom čiste preobrazbe. To nije, međutim, samo slučaj različitog konstruiranja, tj. uobličavanja situacije u jezične svrhe, već ovdje preusmjeravamo profiliranje procesa cijele relacijske predikacije u njezino prominentnije nominalno područje. Profil je glagola pomaknut na odgovarajući nominalni entitet, u ovom slučaju odglagoljena imenica, koja je stvorena procesom sekundarne nominalizacije, u kojoj je pojedina epizoda tog procesa profiliranog perfektivnim glagolom sada profilirana s pomoću imenice. Langacker (1991: 25) tvrdi da je "semantic contribution of nominalization (is) limited to profiling (an aspect of construal)" pogotovo stoga što u ovom slučaju govorimo o nultoj derivaciji, tj. preobrazbi gdje konceptualni sadržaj nije semantički preopterećen dodatnim sufiksima. Perfektivni karakter ovih konstrukcija zapravo slijedi Langackerovo opažanje da: "...a perfective process profiles some kind of change through time, prototypically a physical action involving the transmission of energy" (ibid: 21). Odglagoljene imenice oslikavaju određene 'epizodične nominalizacije' gdje oni profiliraju omeđeno područje čiji konstituirajući elementi reflektiraju komponente ovog procesa prijenosa energije. Ako ove epizodične nominalizacije zamislimo kao posebna, omeđena područja, možemo im, sukladno tomu, pripisati osobine brojivih imenica, što je nadalje potvrđeno umetanjem neodređenog člana koji prethodi imeničkom dije-

lu strukture. Ova dodatna osobina potvrda je Langackerovoj primjedbi da postoji analogija između brojivih imenica i perfektivnih glagola s jedne strane aspektualnog prostora i nebrojivih imenica i imperfektivnih glagola s druge (1991: 21), a što će biti detaljnije objašnjeno dalje u radu.

U tom smislu možemo ovom pristupu pripisati i novo, metonimijsko čitanje ovog procesa profiliranja. Ono što želimo tvrditi jest da sekvencijalno skeniranje i profiliranje specifičnih relacija unutar procesa profiliranog perfektivnim glagolom aktivira krajnju zonu profiliranog područja, tj. svjedoci smo elaboracije rezultativnog aspekta profiliranog događaja. Ako smo u situaciji da koristimo frazu *give a push* ili *make an argument*, uprabljujemo metonimiju DIO PROCESA UMJESTO CIJELOG PROCESA fokusiranjem na određenu vremensku točku čime se, stoga, referira na cijeli pozadinski događaj. Ova je metonimija, također, i dio perfektivnog karaktera ove konstrukcije koja referira na analogiju o epizodičnosti perfektivnog procesa.

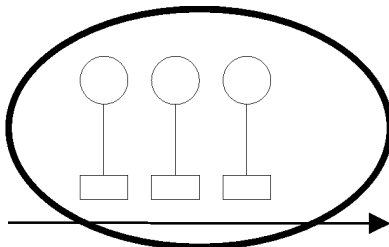
1.3.1 Nominalizacija

U svezi s gore navedenom tvrdnjom, možemo pokušati razotkriti prirodu ovog tipa nominalizacije. Na slikama 1a. i 1b. možemo uočiti kako se relacijska predikacija može razlikovati od nominalne svojim temporalnim profilom, tako da kod glagola imamo sekvencijsko skeniranje serijom vremenski distribuiranih sastavnih stanja (1a).

Slika 1a. Relacijska predikacija (Langacker 1991: 21)

Svako od ovih sastavnih stanja profilira neku relaciju, koja prema Langackerovoj teoriji predstavlja jedan entitet i koje tvore kontinuum kada bivaju vremenski skenirane. Ovaj kontinuum stanja tvori apstraktno omeđeno područje koje može biti profilirano s pomoću imenice (1b).

Slika 1b. Nominalna predikacija (Langacker 1991: 21)

Ova je imenica neprocesualna i predstavlja organizaciju na jednoj višoj razini jer ne profilira vremenske međupoveznice između relacija. Odozdolni pristup ovom, u načelu 'usage-based' modelu, može naći svoju potvrdu i na sljedećoj razini organizacije gdje smo svjedoci promjeni profila profiliranih komponenta, tj. sudionika u relacijskoj predikaciji.

Očito je da smo ovdje prihvatili odnos glagola prema subjektu i objektu rečenice kako ga je obrazložio Langacker (ibid.) On tvrdi da je glagol konceptualno ovisan o svojim imeničkim sudionicima ili, kako ih je Tuggy nazvao, "inner subject and object" (citirano u Langackeru, ibid.). Perifrastična priroda ovih konstrukcija pomaže im da se prilagode specifičnim kontekstualnim zahtjevima kada postoji potreba za određenijim utemeljenjem ('grounding') imeničkog sudionika.

Ova razina organizacije predstavlja još jednom model za moguću interpretaciju ovih perifrastičnih struktura te istovremeno naglašava arbitrarnost razdvajanja gramatike na provizorne razine leksika, morfologije i sintakse. Ovdje smo svjedoci međugre leksičke razine (preobrazba glagola u imenice) sa sintaktičkom strukturom rečenice. Glagol cijeloj rečenici pridonosi svojim procesualnim profilom, tj. profil je naslijeđen od njegova jednostavnog, neperifrastičnog oblika. Imenički sudionici u predikaciji elaborirani su u ulogama trajektora (subjekt) i landmarka (objekt) rečenice. U perifrastičnoj konstrukciji landmark nasljeđuje konceptualni sadržaj početnog glagola, a procesualna je sekvenca preslikana na 'light' glagole. Rečenična je struktura, stoga, sačuvana u obliku kanonske engleske rečenične strukture subjekt-predikat-objekt.

Izvjesna razina superiornosti koju pokazuju imenice pri ovom kodiranju događajne sheme posljedica je njihove konceptualne naravi. Imenice su prema kognitivnoj gramatici konceptualno nezavisne, tj. možemo o njima stvoriti unutrašnju sliku, tj. koncept neovisno o ostalim sudionicima u daljnjim kognitivnim procesima i konačnom jezičnom izrazu. Imenica označava [STVAR] kao koncept koji tvori zasebni više ili manje otvoreni prostor neovisan o vremenu (kako je naznačeno, imenice profiliraju atemporalnu relaciju), dok glagoli označavaju [PROCES] koji ima svoj temporalni profil i usložen je od sekvence više međusobno povezanih relacija koje svaka za sebe imaju potencijal biti kodirane kao zaseban, omeđen entitet ili u sekvenci tvoriti omeđeno područje (u obama slučajevima profilira se [STVAR]) (Langacker 1987: 25). Ovo bi također mogao biti poticaj za stvaranje perifrastičnih struktura jer se nezavisnost koncepta imenice nudi kao osnovni psiholingvistički poticaj za stvaranje određenog oblika poruke koja se prenosi. On je u memoriji govornika dostupniji jer je u izolaciji i njegova je shema odvojena od ostalih kompleksnijih shema koje uključuju nekoliko sudionika ili više različitih relacija i suodnosa. Problem je s ovim strukturama da sama shema imenica koje su sastavni dio ovih izraza sadržava cijeli scenarij, a što je posljedica njihova glagolskog izvorišta. Naime, u izrazu *to give a kick* sama imenica preslikava ne samo trenutak udaranja već i ostale sudionike: agens i pacijens ili je struktura scenarija, tj. scene posljedica stapanja imenice s glagolom koji esencijalno kao svoju značenjsku komponentu ima upravo prisutnost agensa i pacijensa.

Jedno od mogućih tumačenja za koncept [STVARI] jest da se ona može promatrati i kao jedan od 'konceptualnih arhetipova' (Langacker 1991: 9) u smislu da je svakom, već jednogodišnjem djetetu, uočljivo kako je fizički objekt nešto što je postojano u protjeku vremena. Takvo tumačenje može opravdati kodiranje [PROCESA] kao inicijalno verbalno izraženog koncepta, u formi imenice, tj. [STVARI], dakle nečega trajnog, što treba ostati kao posljedica aktivnosti, npr. *give a blow*. I iako bi se moglo ustvrditi da jedna tako univerzalna kategorija kao što je [STVAR] u svim jezicima biva kodirana s pomoću formalnog morfološkog oblika kao što je imenica, u stvarnosti se tipološki jezici razlikuju do nevjerojatnih razmjera kada je u pitanju upravo ovaj arhetipski koncept. Sama činjenica da drugi arhetipski koncept kao što je [PROCES], a koji je u engleskom jeziku tipično konstruiran s pomoću glagola može dobiti i površinsku realizaciju kao spoj glagola i imenice, a o čemu se radi u slučaju naših konstrukcija, daljnji je dokaz kako i konceptualni arhetipovi doživljavaju određene modifikacije ili prilagodbe, već u zavisnosti od metoda konstruiranja stvarnosti.

Farrell (2001) također se suprotstavlja tradicionalnoj funkcionalnoj podjeli koja fokus stavlja na proces derivacija jedne vrste riječi u drugu i inzistira da za korijene riječi vrijedi načelo leksičke podspecificiranosti ('lexical underspecification'), pri čemu morfosintaktički kontekst određuje hoće li se neki koncept unutar događajne sheme kodificirati kao imenica ili glagol. Pri tome je važno njihovo »potencijalno značenje« koje se u ovisnosti o njihovu profiliranju unutar iste događajne okvirne sheme realizira kao imenica ili kao glagol. On ističe neke od 'thing-centered words' poput *bag, saddle, shovel, pocket, hammer* itd. i tzv. 'process-centered words' poput *kiss, touch, walk, sneeze, jump* itd. koji, međutim, usprkos tom svom središnjem konceptualnom usmjerenju variraju između kategorija imenica i glagola. Neiscrpan popis koji bi se dobio ovakvim predstavljanjem kodiranja leksičkih jedinica dao bi donekle opravdanje za vrlo visoku produktivnost koju pokazuju perifrazične konstrukcije s 'light' glagolima i poimeničenim glagolima (u tradicionalnoj nomenklaturi).

I.4. Prijevodni ekvivalenti kao signali semantičke promjene

Još jedna od osobina koja je uočena prilikom prikupljanja korpusa za ovaj rad, a koja se nametnula kao uočljivi razlikovni element ovih perifrazičnih konstrukcija u odnosu na jednostavne oblike glagola koji se mogu izvesti iz imeničkog dijela konstrukcije, bila je činjenica da se pri uspoređivanju prijevodnih ekvivalenata u hrvatskom jeziku u mnogim slučajevima profilirala distinkcija između uporabe ovih konstrukcija u kontekstu koji je jasno upućivao na promjenu glagolskog vida u odnosu na paralelni jednostavni oblik glagola. Prijevodni ekvivalenti na hrvatskom u velikom su postotku sadržavali prefigirane glagole koji su svojom morfološkom strukturom nametali sliku svršenog glagolskog vida, tako da imamo situaciju u kojoj se prijevod kao kontrastivni element uzima kao signal za semantičku promjenu u drugom, ovom slučaju, engleskom jeziku.

- (12) a. Lucy was her immaculate self at work in the morning; they **had a drink** in the pub, and it was as if that evening, the story, the kiss, the flowers, had not been.
b. Lucy je na poslu ujutro opet bila savršena kao i uvijek; **popili su piće** u pubu, i bilo je kao da te večeri, priče, poljupca, cvijeća nije ni bilo.
- (13) a. Well, Charles, **I've taken a good look** at your latest victim.
b. Pa, Charles, **dobro sam pogledao** tvoju posljednju žrtvu.
- (14) a. **Giving a deep sigh**, she answered, 'Of course, that's one of the reasons I'm so worried.'
b. **Duboko uzdahnuvši**, odgovorila je, 'Naravno, to je jedan od razloga zašto sam tako zabrinuta.'
- (15) a. Juliette Kando believes that whatever your age or fitness level you can correct bad habits and **make a new start**.
b. Juliette Kando vjeruje da bez obzira na svoje godine ili fizičku spremu možete popraviti svoje loše navike i **iznova započeti**.

Ova je promjena najuočljivija pri prevodenju konstrukcija s poimeničnim glagolom (dakle u primjerima s *have*, *take* i *give*), dok su primjeri s glagolom *make* sadržavali nešto manji broj ovakvih preobrazbi, pa su i prijevodni ekvivalenti varirali u obliku i sadržaju.

Kao jedan od zaključaka pri uočavanju ovih pojava koje su nam se kao govornicima hrvatskog jezika, dakle jednog od slavenskih jezika, nametnuli, bilo je upravo uočavanje morfološki utemeljene promjene koja reflektira paralelnu morfosintaktičku strukturu u engleskom kao germanskom jeziku. Uočila se, dakle, razlika u formalnim razinama koje korespondiraju simbolizaciji jednog te istog koncepta. Dakle, kao zanimljiv se pokazao proces profiliranja kodirane događajne sheme u ovim dvama jezicima, tj. koji su mehanizmi koji pokreću aktiviranje upravo ovih određenih struktura u konstrukciji različitih procesa.

Utemeljenost ove morfološke promjene koja se ogleda u prefiksaciji nesvršenog oblika glagola koji u konstrukciji ima ulogu argumenta ovim, tzv. 'light', glagolima našli smo u nepodudarnim elementima profiliranja glagolskog vida u engleskom i hrvatskom jeziku. Opozicija svršeni/nesvršeni vid u hrvatskom jeziku očito je čisto morfološkog karaktera, pri čemu su afiksi poprimili visoku razinu gramatikalizacije, dok je u engleskom jeziku ova opreka formalno uobličena morfosintaktičkim sredstvima, pri čemu najveću ulogu igraju pomoćni glagoli *be* i *have*. Pri tome treba uočiti da i sami pojmovi svršenosti/nesvršenosti u engleskom jeziku počivaju zapravo na opoziciji koja se nameće sama od sebe iz perspektive govornika slavenskog jezika u kojem je ovaj aspektualni par uočljivije gramatikaliziran, dok je u engleskom jeziku gramatikalizacija uočljiva na razini opozicije 'progressive/non–progressive'.²

Comrie (1976: 12) tvrdi kako je od nepobitne važnosti u engleskom jeziku razlikovati pojmove 'perfect' i 'perfective' koji se zbog terminološke nepodudarnosti s lingvističkim teorijama u drugim indoeuropskim jezicima vrlo često mi-

2 Vidi Comrie (1976: 11–15) za raspravu o taksonomiji aspekta u europskim jezicima.

ješaju. Ova dva pojma, opet, treba odvojiti od pojma nesvršenosti unutar kojega najprominentniju ulogu ima opozicija progressive/non–progressive (kao potkategorija pojma 'continuous' koji osim osobine 'progressive' ima i dodatnu kakvoću 'nonstative'), koja se opet smatra potkategorijom nesvršenoga glagolskog vida i postaje najuočljivija u opoziciji s tzv. 'simple' oblicima glagola koji su markirani samo glagolskim vremenom ('tense') i koji tek u određenom kontekstu, u zavisnosti od glagolskog načina, poprimaju ili svršeni ili nesvršeni glagolski vid. On, dakle, ističe kako je u opoziciji ovih triju rečenica:

- (16) a. John read the book.
- b. John has read the book.
- c. John was reading the book.

u primjeru (16a.) riječ o svršenome glagolskom vidu kao nekoj vrsti 'default' vrijednosti, dok primjer (16b.) uključuje i kategoriju aspekta i kategoriju vremena u onome što on izričito naziva 'perfect'. Primjer (16c.) očiti je nesvršeni oblik glagola *read* u kombinaciji s prošlim glagolskim vremenom i kao opreka svršenim oblicima u a. i b. u prvi plan stavlja neprekinutost trajanja radnje i potencijalnu nedovršenost.

Ono što se nama učinilo najuočljivijim pri proučavanju konstrukcija s 'light' glagolima nije bila ova opreka uočljiva na glagolskom dijelu konstrukcije, dakle koja s pomoću pomoćnih glagola i sufiksacije kodira opreku svršeni/nesvršeni vid, već je to bila suprotstavljena kakvoća jednostavnog, infinitivnog oblika glagola koja je u pojedinim primjerima bila nositelj svršenosti, i to istog oblika glagola kada se pojavljuje u perifrastičnoj konstrukciji s 'light' glagolom. Kao rezultat dobivali smo novu dimenziju kakvoće, kako se pokazalo, čisto semantičke prirode. Bile su to ili osobina inkoativnosti, rezultativnosti ili partitivnosti (prema Rosandić, Silić 1979, jednoaktnosti) kao samo nekih od tanušnih razlikovnih nijansi koje su kodirale određene promjene u kontekstu ili osobine samog konteksta kao refleksije dijela koji se u odnosu na bazu koncepta profiliranog, u ovom slučaju, poimeničenim glagolom (vidi Langacker 1987) zatim kodirao na formalnoj razini.

Zanimljiva je opaska koju Langacker (1991: 30) navodi u svezi s poimeničenim glagolima koji u sljedećim primjerima:

- (17) a. Abernathy's walk is peculiar.
- b. Ted Williams had a very graceful swing.
- c. That pitcher has a jerky delivery.

prema njemu ne predstavljaju epizodične nominalizacije sekvencijski skeniranog odnosa standardno profiliranog glagolom, već 'style' ili 'manner' na koji se aktivnost izvodi. On tvrdi da pri tome kvalitativni faktori imaju veću važnost od prostorno–vremenske distribucije, koja, dakako, uključuje pojam svršenosti ili nesvršenosti glagolske radnje. Osobito u slučajevima s perifrastičnim konstrukcijama u (17b.) i (17c.) možemo ustvrditi da one zaista ističu 'način' radnje (u smislu kako ga opisuju Rosandić i Silić), ali se uklapaju i u standardni model nominalizacije kako je istaknuto u kognitivnom opisu ovog procesa gore (vidi I.3.1).

Odlučili smo se osloniti upravo na tu nijansu koja stoga nije bila izričito aspektualne prirode, već je u prvi plan stavljala način radnje ili 'Aktionsart' kao semantički uzorak koji prati formalno kodiranu strukturu.

II.1. *Aktionsart* ili glagolski način radnje

'Aktionsart' je pojam proistekao iz germanističke lingvističke tradicije te je stoga u ovakvom obliku spominjan i od većine anglista, a obuhvaća semantički aspekt glagola u smislu da označava 'način radnje' (Rosandić, Silić 1979) te je time u suodnosu s pojmom 'glagolskog vida' ('Aspect'). Ovaj je pojam naišao na različita tumačenja, pogotovo što je vrlo često dolazilo do pretapanja pojma vida (ili aspekta u jednoj univerzalnoj jezičnotipološkoj notaciji) s pojmom načina radnje. Kako ističe Comrie (1976: 6, 11), ne postoji univerzalno prihvaćena terminologija u odnosu na problem aspekta. S jedne strane različiti autori primjenjuju različite nazive za jedan te isti koncept, dok se s druge strane jedan te isti pojam rabi za različite koncepte. Za naše je istraživanje bila, međutim, ključna upravo razlika koju ističu mnogi autori, a odnosi se upravo na samu narav i namjenu ovih dvaju jezičnih mehanizama. Naime, za cjelokupnu kategoriju aspektualnosti od najveće je važnosti razlikovati parametre leksički izraženih aspektualnih karakteristika glagola, koji se očituju u parametru načina radnje (*Aktionsart*), dok se sam glagolski vid (*Aspect*) u većini jezika izražava gramatičkim (morfosintaktičkim) sredstvima. Stoga se pojam 'Aktionsart' može definirati i kao leksički ekvivalent gramatičke kategorije 'Aspecta'³. Dik (1997: 221) u okviru teorije funkcionalne gramatike rabi pojam 'aspectuality' kojim pokriva oba ova područja s posebnim osvrtom na pojam 'Aktionsart' koja je u njegovu tumačenju (Dik 1997: 106) sinonimna s pojmom 'Type of state of affairs' (vidi: Rosandić, Silić, gore) za one osobine koje se tiču unutrašnje semantike predikacije. Sam pojam 'state of affairs' (SoA) označava:

"the conception of something which can be the case in some world (and)... can also be created in a "mental world" of Speaker and Addressee, and then be described by a predication" (cf. Dik 1997: 51).

U tom se smislu i u postavkama funkcionalne gramatike vidi da su korijeni kognitivne gramatike duboko uronjeni u različita teoretska gnijezda, pa tako i sama kognitivna gramatika aspekt promatra kao percepciju, tj. poimanje ('conception', vidi Dik, gore) promjene (u slučaju perfektivnosti/svršenosti) ili trajanja (u slučaju imperfektivnosti/nesvršenosti) pri promatranju procesa kao koncepta koji Langacker vidi kao "relationship scanned sequentially during its evolution through conceived time" (Langacker 1987: 254). I sam Langacker priznaje na ovom mjestu: "The problem of linguistic terminology is notorious, and not just in the domain of aspect" (Langacker 1987: 254n) te je stoga ustanovio svojevrsnu vlastitu terminologiju i podredio ju gore navedenoj definiciji procesa koji formalno najčešće profiliraju upravo glagoli. Kako kognitivna gra-

3 Vidi: Comrie (1976: 6-7; n 2).

matika kako ju predstavlja Langacker inzistira na kontinuumu semantičke i sintaktičke razine formalnog prikaza neke strukture, tako i njegov prikaz glagolskog vida obuhvaća pojmove svršenih i nesvršenih procesa, u kojima se osobine aspektualnosti miješaju sa semantičkim komponentama relevantnim u mehanizmu konstruiranja nekog procesa. Proces je u tom smislu najrelevantnija kategorija u odnosu na koju se postavljaju sve ostale kategorije i svi ostali pojmovi, pa pri njegovu konstruiranju dolazi do spajanja pojmova koji se vežu uz 'Aktionsart' i onih tradicionalno vezanih uz pojam aspekta.⁴ Langacker, dakle, ne pravi jasno razgraničenu podjelu između gramatički i leksički kodificiranih osobina glagola kako ih vide funkcionalisti (vidi Dik, gore), već inzistira da je i sama definicija svršenosti i nesvršenosti semantička, pri čemu ovoj semantičkoj podjeli dodaje i za njegovu teoriju temeljni kriterij omeđenosti/neo-omeđenosti ('boundedness/unboundedness') te tako korelira s drugom temeljnom postavkom kognitivne gramatike, a to je postavka prema kojoj su imenice simboličke strukture kojima se profiliraju stvari, tj., kako je u dijelu o nominalizaciji gore (vidi I.3.1) napomenuto, apstraktno omeđeno područje. Korelacija se očituje u opažanju da su nesvršeni glagoli analogni nebrojivim imenicama tako što se očituju kroz: "...homogeneity (of component states), contractibility, non-replicability, and the absence of inherent bounding in its domain of instantiation, namely time" (Langacker 1987: 21), dok su svršeni glagoli analogni brojivim imenicama jer se u tom smislu ponašaju suprotno od gore navedenih osobina nesvršenih glagola, odnosno nebrojivih imenica. Usporedbom tih osobina dobivamo tablicu koja usustavljuje upravo ovu opreku i omogućuje različite realizacije iste konceptualne pozadine prema zadanom kontekstu (prema Langacker 2002: 87):

NEBROJIVE IMENICE	IMPERFEKTIVNI PROCESI	PERFEKTIVNI PROCESI	BROJIVE IMENICE
	• unutrašnja homogenost i identičnost sastavnih dijelova	• umnogostručavanje: (iterativni aspekt – procesi) • (množina – imenice)	
	• beskonačna proširivost ili kontaktibilnost (bilo koji od sastavnih dijelova valjani je predstavnik te kategorije)	• omeđeno područje profilirano u vremenu (proces) ili dosegom predikacije (imenice)	

Tablica 1. Odnos (imperfektivnih procesa i (ne)brojivih imenica

Ako za ilustraciju ovu ideju usporedimo s nekim od primjera iz svog korpusa, vidjet ćemo kako pojam ograničenosti funkcionira upravo na opoziciji

⁴ Iako se Langacker ograđuje na ovom mjestu, napominjući kako se u svom radu (1987) prvenstveno bavi pojavom opozicije perfektivnosti/imperfektivnosti koja je temeljna za engleski jezik, osobito pri promatranju ponašanja pomoćnih glagola, u svezi s kojima on problem aspektualnosti prvenstveno i proučava.

brojivih i nebrojivih (najčešće apstraktnih) imenica koje funkcioniraju kao argument jednom od 'lakah' glagola. U sljedećim ćemo skupinama primjera organiziranim oko pojedinog 'light' glagola proučiti neke od osobina konstrukcije koje su posljedica opreke 'bound/non-bound':

II.1.1.1 Glagolski način unutar konstrukcija s have

- (18) a. It is believed that Knighton **has also had talks** with Midani, at which he offered him control of the club, with Knighton himself staying on as vice-chairman.
b. If I'm down or arguing with one of the family, because I've been ratty through not being well, then Pat the physiotherapist, **I have a talk** with her and she talks to me and it helps me to talk to somebody else.

U ovim je primjerima zanimljiva distribucija po kategoriji brojivosti koju pokazuje imenica *talk* kao odglagoljenu imenicu. Iako kao brojiva imenica nastala konverzijom iz glagola ima vlastitu semantiku u značenju 'govor (pred publikom)', u ovom se značenju ta imenica najčešće pojavljuje u kombinaciji s glagolom *give*, tako da je oblik u jedini očit primjer kanonskog oblika konstrukcije s 'light' glagolom u kojoj dolazi do izražaja aspektualna obojenost glagolskog izraza, pa imamo konstrukciju svršene, ograničene radnje s dodatnim ingresivnim značenjem u smislu 'porazgovarati'. U primjeru (18a.), međutim, došlo je do visokog stupnja idiomatizacije ove glagolsko-imeničke strukture, iako, opet moramo napomenuti, standardni idiom s imenicom *talks* ('pregovori') veže uz sebe glagol *hold*, ali smo uzeli ovaj primjer upravo kako bismo na primjeru tzv. 'light' ili 'empty' glagola *have* pokazali kako semantikom konstrukcije ne vlada samo imenski predikat ili argument, u ovom slučaju množina imenice koja nameće i drugo značenje, već da upravo zbog paralelnog postojanja idioma s *hold* glagol *have* nameće svoju shematičnu strukturu s dodatnim značenjem posvojnosti i kompletivnosti radnje (n. b. s glagolom *hold* to i ne mora biti slučaj, naime, tada idiom može prema kontekstu imati i svršeni i nesvršeni aspektualni karakter). Ako bismo obratili pozornost na sami imenski predikat, uočili bismo, međutim, kako množina imenice nameće drugačiju glagolskovidsku perspektivu, stavljajući u prvi plan nesvršenost radnje (vidi dolje, primjer (19c.) s glagolom *make*), uvodeći istovremeno element strukturalne ikoničnosti koji elementom flektivnog sufiksa za množinu preslikava simbolično iterativnost procesa profiliranog imenicom (o ikoničnosti perifrastičnih konstrukcija vidi gore I.2).

II.1.3.2 Glagolski način unutar konstrukcija s make

- (19) a. We'll **make progress** provided certain measures are taken.
b. It's your turn to **make a move**.
c. Everybody **makes mistakes**, you know.
d. And don't **make** another **mistake**, you punk.

Primjer (19a.) vrlo je tipičan u smislu distribucije argumenata glagola *make*. Apstraktne, nebrojive imenice nameću značenje trajnosti, neprekinutosti niza, tj. neograničenosti područja koje je pokriveno konceptom koji ta imenica profilira. Imenica *sense* je na vrhu popisa po učestalosti pojava, ali je previše idiomatično obojena, a da bi se uklapala u načelo kako apstraktne imenice koje su po svojim profiliranim relacijama neograničene impliciraju značenje nesvršenosti, nema parnjaka u jednostavnom glagolskom obliku, a uz to je opterećen i semantikom statičnosti u odnosu na dinamični karakter ostalih imenica koje na ovaj način ulaze u konstrukciju, npr. *contact, use, love, peace, fun*, iako bi se za svaki od ovih primjera mogla napraviti gradacija razine idiomatičnosti, gdje ni govornici engleskog, vjerojatno, ne bi bili u suglasju. U primjeru (19b.) očit je početni napor pri obavljanju radnje označene poimeničnim glagolom *move*, pa govorimo o semantičkom aspektu ingresivnosti, koja tipično referira na svršenu radnju, limitiranu u prostoru i sekvencijski preslikanu u vremenskom tijeku.

Opreci u kojoj stoje konstrukcije s *make* u primjerima (19c.) i (19d.) najočiti-je govori u prilog činjenica kako u ovim perifrastičnim konstrukcijama argument glagola određuje semantiku profiliranog procesa⁵ i da je aspektualnost zapravo karakteristika cijelog predikata, pa tako množina imenice *mistakes* naglašava repetitivnost i temporalnu neograničenost radnje, naglašavajući nesvršeni vid glagolskog karaktera konstrukcije te je netipična za ove konstrukcije, jer se paralelni jednostavni glagol može naći u značenju *misjudge*, dok bi značenje *make a mistake* zapravo više-manje sinonimnu paralelu imalo u glagolu *err*.

II.1.1.2 Glagolski način unutar konstrukcija s take

Primjeri s glagolom *take* također reflektiraju opreku 'bounded/non-bounded':

- (20) a. He **took leave** at the very next day.
 b. Yeah, I've gone to college. I **took a leave**, okay?
 c. Wiener **took a leave of absence** from his police department job in 1986.
 d. Finally, there's Sandra After Dark, a cable show that offers a twist on the chat format by inviting guests to drop by, **take a few drinks** from the topless waitresses, and talk casually.

5 U finskom se (ne)svršenost radnje označava markiranjem padežne morfologije imenice u objektu:

Laura	luki	kirjaa
L.	read. PAST	book. PART

Laura was reading a book

Laura	luki	kirjan
L.	read. PAST	book. ACC

Laura read the (whole) book

Iako Comrie (1976) marginalizira značenje koje argumenti glagola imaju u tvorbi glagolskog vida, ono je očito i ako se usporede priložne oznake za trajanje ('for X time', 'over and over again', 'in X minutes' itd.) i njihov utjecaj na značenje cjelokupnoga glagolskog izraza, a holistični karakter koji upravo i zagovara kognitivna gramatika.

Osim što je u slučaju glagola *take* očita opozicija u uporabi s glagolom *have*,⁶ u primjeru (20d.) možemo uočiti kako se brojivost imenice i u ovom slučaju odražava u načinu glagolske radnje pa iterativnost biva izražena ikonički kroz morfologiju imenskog argumenta (usporedi s paralelnim primjerima u kombinaciji s *have* i *make*).

Ono što smo uočili, međutim, a što je u laganom nesuglasju s glavnim tendencijama kombiniranja apstraktnih, nebrojivih imenica s 'light' glagolima jest primjer (20a.) u kojem je profiliran metonimijski izdvojen dio sekvencijski profiliranog procesa, pri čemu je uočljiva odsutnost neodređenog člana *a(n)*. Standardna struktura pri profiliranju procesa u omeđeno područje koje profilira [STVAR] zahtijeva da pri takvim kombinacijama, kada odglagoljene imenice profiliraju proces (*make a move/point/check...*, *have a chat/drink/go...*, *take a jump/look/vow...*, *give a call/push/ring...*), ona uz sebe veže neodređeni član *a(n)*. Primjer (20a.) naveo nas je da proučimo, kao prvo, upravo opoziciju imenice *leave* kao nebrojive imenice, bez *a(n)* kao strukturalnog markera brojivosti, ali u svojstvu koje je gore opisano, dakle kao metonimijski profilirani omeđeni dio sekvencijski skeniranog procesa koji, dakle, prema paraleli s glagolskim vidom profilira svršenu radnju te njezin polisemni, brojivi parnjak u (20c.) koji se, međutim, idiomatizirao u frazemu *a leave of absence*. Moramo napomenuti da je pri pretraživanju korpusa (COBUILD) pronađen i primjer (20b.), upravo u svojstvu koje inicijalno opisuje primjer (20a.), ali s napomenom da je njegov izvor neformalni, govoreni tekst u američkoj varijanti engleskog jezika, te se ne može smatrati reprezentativnim uzorkom za ovu kombinaciju 'light' glagola i poimeničenoga glagola. Sličnih se primjera ne može naći previše i u većini se slučajeva radi upravo o klasičnom preoblikovanju nesvršenih glagolskih radnji u svršene, i to s temeljnom značenjskom razlikom u komponenti načina glagolske radnje koji u ovom slučaju postaje ingresivan (*control/take control*, *care/take care*, *hold/take hold*), za razliku od samog glagola *leave* koji je i u izvornome glagolskom obliku svršenog, ingresivnog karaktera koji je preduvjet za standardni oblik konstrukcije koji je u tom smislu vrlo produktivan: *take a dive*, *take a fall*, *take a leap*). To nas je navelo na zaključak da su upravo takvi primjeri došli do višeg stupnja idiomatizacije ili idiosinkretizma, pogotovo ako se usporede s daljnjim mogućnostima kombinacija kao što je kombinacija s određenim članom u npr. *take the lead*, te da je ovo još jedan od primjera kako se u slučaju ovog shematskog tipa idioma radi o više kognitivno, ali i kontekstualno uvjetovanih utjecaja, tako da su ove primjetne razlike u strukturi najvjerojatnije nastale pod pritiskom tekuće produkcije i tijekom vremena postale

6 Dijalektalna je varijabilnost najočitija u opoziciji *have* i *take* glagola s jednakim imeničkim dijelom. *Have* ima prednost u britanskoj, australskoj i novozelandskoj varijanti engleskog jezika, dok je to u američkoj varijanti *take*. Trudgill i dr. (2002) tvrde da je do gubitka *have* u američkom engleskom došlo zbog nemogućnosti glagola *have* u sjevernoameričkoj varijanti da se ponaša kao dinamični glagol (tj. da zadrži svojstva pomoćnih glagola i ne uporabljuje operator *do*).

ukorijenjene upravo u tom danom obliku. Primjer (20b.) daje naznake, također, da se shematska konstrukcija može u određenom kontekstu iskoristiti za proizvodnju upravo takvoga, standardnog oblika strukture.

II.1.1.4 Glagolski način unutar konstrukcija s *give*

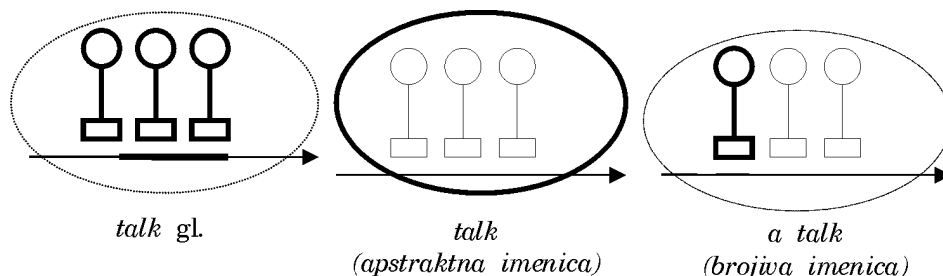
- (21) a. But **I'll give it a try**
b. They came in today **to give us this talk** about kind of er, kind of erm, money we're gonna get.
c. Residents of the Homes will have to move when refurbishments takes place so any **talk** of moves being detrimental to health are irrelevant since they would have to move anyway.
d. After the AGM on the 18th October Mr. John Hawkes will **give a talk**.

I u ovim primjerima s glagolom *give* ponavlja se shema tipična za konstrukcije s 'light' glagolima: u kombinaciji s poimeničenim glagolom, tipična je pojava neodređenog člana koji upućuje na profiliranje jasno omeđene stvari, koja se u smislu profiliranja atemporalne relacije očituje kao pojedinačna epizoda unutar sekvencijski profiliranog procesa, a samim time označava i konceptualno autonomni pojam, odlike koje su tipično brojivih imenica. Na primjeru (21a.) možemo uočiti i daljnje karakteristike brojivih imenica koje se, prema Langackeru (2002: 72), osim na osobinu ograničenosti ili omeđenosti 'boundedness', odnose na njihovu mogućnost ponavljanja ('replicability') jer profilirane epizode temporalne relacije (odglagoljene imenice) imaju unutar tog lanca pojedinačnih događaja koji se kao entiteti nalaze međusobno povezani tvoreći tako kao konceptualno omeđeno područje svoj početak i kraj (ne nužno i vremenski ograničeno) tako da nakon svršetka jedne epizode može uslijediti i druga:

- (21) a'. But I'll **give it a try once and once again**.

Wierzbicka (1982: 791) izrazila je to riječima kako kombinacija glagolskog korijena s neodređenim članom nosi značenje aspektualnosti (vidi za usporedbu aspektualnosti i brojivosti tablicu 1, gore): "...: it delimits the duration of the action or event, and presents it as repeatable...; the *a V* component contributes the idea of a repeatable action, with clear temporal boundaries."

U tom je smislu zanimljiva i paralela s glagolom *talk*. Ako ga promatramo kao proces, pri čemu taj glagol sekvencijski skenira kroz niz vremenski raspoređenih pojedinačnih, sastavnih stanja, a pri čemu opet svako od tih stanja profilira relaciju kao entitet u primjerima (21b.) i (21c.), možemo uočiti kako se semantička podspecifikacija imenice *talk* ('govor', 'pričanje') u (21c.) u značenju 'javni govor pred publikom' očituje u izdvajanju jedne relacije iz temporalne sekvence koja sama za sebe tvori instancu vremenski ograničenu i ovdje fiktivno izdvojen u prostoru kao samostalnu cjelinu. Primjenjujući dijagram za nominalizaciju (vidi I.3.1), možemo uočiti njezina dva različita stupnja:

u prvom se stupnju nominalizacija vrši ograničavanjem cijelog područja koje se sastoji od niza sekvencijski profiliranih pojedinačnih relacija što označavaju omeđeno područje koje korespondira nebrojivoj, apstraktnoj imenici (vidi primjer (21b')), dok u drugoj fazi jedna od individualnih relacija biva izdvojena kao pojedinačni entitet i predstavlja temporalno izdvojenu sekvencu koja, međutim, profilira atemporalnu relaciju, dakle [STVAR]. Ovo bi se načelo moglo primijeniti i za druge gore navedene primjere s glagolima *have*, *make* i *give*.

III. Zaključak

Bez namjere da ulazimo dublje u raspravu o nijansama značenja i razgraničavanja značenja pri određivanju ovih podskupina načina glagolske radnje, ovo istraživanje želimo zaokružiti naglašavanjem važnosti koju uz parametre glagolskog vida i glagolskog načina nosi i treći parametar koji je, prema Rosandiću i Siliću, nuždan za definiciju aspektualnosti kao jednog od uočenih razlikovnih kriterija u našim primjerima, a to je parametar konteksta kao vanjskog, dopunskog elementa aspektualnosti. Unutar kognitivne lingvistike, kontekst ima neodvojivo mjesto u univerzumu simboličkih relacija forme i značenja jezičnog znaka i temelj je Langackerovu *usage-based modelu* u kojem se kreće od konkretnih, kontekstualno utemeljenih i konvencionaliziranih jezičnih konstrukcija, a namjesto teorijski generiranih univerzalnih pravila koja bi, opet, trebala generirati beskonačan broj gramatički pravilnih rečenica.

Na drugoj razini nalazi se činjenica da je i u većini gore navedenih teoretskih promatranja napomenuto kako je aspektualnost čvrsto pragmatički ukorijenjena, tj. da ima svoj neotuđivi 'usage based' karakter. Tako i Langacker (1987: 257) napominje kako ne bi trebala postojati stroga dihotomija između skupina glagola na svršene i nesvršene (u smislu u kojemu on promatra glagolski vid na primjeru ove opozicije u engleskom jeziku, a koji također uključuje i neke aspekte pojma 'Aktionsarta'), jer se mogu prepoznati mnoge aspektualne podskupine koje kodiraju različite događajne sheme što se podudaraju i preklapaju i jer za mnoge glagole postoje čvrsto konvencionalizirani svršeni i nesvršeni oblici jednog te istog glagola koji se zapravo u ovisnosti o tipu konstrukcije događajne sheme tumače kao svršeni ili nesvršeni. U mnogim je slučajevima vid određen tipom argumenta glagola, pa tako u njegovim primjerima (Langacker 1987: 258):

- (22) a. I see the mountains.
b. *I see a flash.

množina (n. b. brojive) imenice u (22a.) donosi percepcijski neograničen i stabilan odnos prema procesu profiliranom pomoću glagola, za razliku od (22b.) u kojemu se jednina imenice očituje kao nekompatibilna s nesvršenošću glagola 'see'.⁷

Ponudena je analiza primjera konstrukcija s 'light' glagolima u engleskom jeziku trebala poslužiti kao ilustracija o duboko kontekstualno uvjetovanom pristupu konstruiranju stvarnosti oko nas, a na primjeru kako tipološki različiti jezici kao što su engleski i hrvatski mogu u međusobnom suodnosu inicirati neke od iznenađujućih rezultata. Oni su u našem primjeru posvjedočili o univerzalnosti lingvističkih pojmova kao što je glagolski način koji se u našem istraživanju pokazao kao vrlo upečatljiv dokaz o kontinuitetu jezičnih razina morfologije, sintakse i semantike koji pri jezičnoj uporabi stupaju u međudjelovanje, podržavajući time temeljno kognitivno načelo o kontinuumu kognitivnih koncepata i jezične stvarnosti.

Literatura

- Dik, Simon C. (1997) *The Theory of Functional Grammar. Part I: The Structure of the Clause*. Mouton de Gruyter.
- Dixon, Robert M. W. (1992). *A New Approach to English Grammar, on Semantic Principles*. Oxford University Press.
- Farrell, Patrick (2001). Functional shift as category underspecification. *English Language and Linguistics* 5. 1: 109-130.
- Gradečak-Erdeljić, Tanja. (2004) *Periphrasis in the coding of events*. U: Lewandowska-Tomaszczyk, Barbara, Kwiatkowska, Alina (ur.). *Imagery in Language. Festschrift in Honour of Professor Ronald W. Langacker*. Frankfurt a. Main: Peter Lang. 433-444.
- Langacker, Ronald W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1. Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald W. (1991). *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 2. Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
- Panther, Klaus-Uwe, Linda Thornburg (1999). The potentiality for actuality metonymy in English and Hungarian. U: Panther, Klaus-Uwe, Günter Radden, (ur.). (1999). *Metonymy in Language and Thought*. (Human Cognitive Processing 4). Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins, 333-357.

7 U kontekstu glagola 'see' kao inherentno statičnog glagola koji označava unutrašnje opažanje, u gore navedenom primjeru struktura s imenicom 'a flash' je neovjerena zbog odsutnosti faktora omedenosti koji se pojavljuje u, npr., prošlom obliku glagola: *I saw a flash*. Za sadašnje je vrijeme u engleskom jeziku uz ovakav tip glagola uobičajena uporaba modalnog glagola 'can', tako da bi u ovakvom kontekstu ovjerena rečenica glasila: *I can see a flash*, čime se uvodi metonimijsko preslikavanje MOGUĆE UMJESTO STVARNOG (POTENTIALITY FOR ACTUALITY, vidi Panther, Thornburg 1999.) U sljedećem primjeru koji dozvoljava kombinaciju ovih dvaju elemenata: *I constantly see a flash in the evening behind that mountain and I wonder what it is*, temeljnu odrednicu čini prilog 'constantly' koji naglašava iterativnost događaja profiliranog glagolom, čime događaj individualizira i čini omedenim. (Za ove vrlo zanimljive primjere zahvaljujem dr. sc. Branimiru Belaju.)

- Rosandić, Dragutin, Josip Silić (1979) *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika: priručnik za nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Stein, Gabriele (1991) The Phrasal Verb Type 'to have a look' in Modern English. *IRAL*, Vol. 29/1. 1-29.
- Trudgill, Peter, Terttu Nevalainen i I. Wischer (2002). Dynamic *have* in North American and British Isles English. *English Language and Linguistics* 6. 1: 1-15.
- Wierzbicka, Anna (1982). Why can you *have a drink* when you can't **have an eat*? *Language* 58. 4: 753-799.

Construing reality: 'Aktionsart' in the light of the Cognitive Grammar theory

English constructions with so called 'light' verbs *have*, *take*, *give* and *make* should serve as a basis for establishing 'Aktionsart' as a cognitively and linguistically validated concept which under its name merges seemingly opposing elements of syntax and semantics. The concept of boundedness/unboundedness of the region profiled in the process of nominalisation leading to the creation of the 'light' verb's argument should substantiate conceptually deeply rooted formational potential of these periphrastic constructions.

Ključne riječi: glagolski način, kognitivna lingvistika, kontekstualizacija, engleski jezik

Key words: verbal mood, cognitive linguistics, contextualization, english language